

**PROGRAM MERYTORYCZNY
KONKURSU GEOGRAFICZNEGO DLA UCZNIÓW GIMNAZJÓW
ROK SZKOLNY 2011/2012**

**„PROCESY I CZYNNIKI RZEźBOTWóRCZE KSZTAŁTUJĄCE KRAJOBRAZY
ŚWIATA I POLSKI”**

Celem konkursu jest poszerzenie zainteresowania uczniów przestrzenią geograficzną – własnym regionem, terytorium Polski, Europy, Świata, kształtowanie w uczniach poszanowania innych narodów, systemów wartości i sposobów życia.

Temat przewodni konkursu – **„Procesy i czynniki rzeźbotwórcze kształtujące krajobrazy Świata i Polski”** będzie inspiracją do opracowania zadań konkursowych.

Do każdego etapu konkursu obowiązują treści nauczania i umiejętności obejmujące i poszerzające treści podstawy programowej kształcenia ogólnego uczniów gimnazjum w zakresie geografii.

Wymagane umiejętności:

- korzystanie z różnych źródeł informacji geograficznej,
- odczytywanie współrzędnych geograficznych,
- określanie rozciągłości równoleżnikowej i południkowej,
- posługiwanie się skalą mapy,
- analiza i interpretacja map ogólnogeograficznych, tematycznych, turystycznych,
- lokalizacja na mapach (również konturowych) obiektów geograficznych,
- identyfikacja położenia i charakterystyka odpowiadających sobie obiektów geograficznych na fotografiach, zdjęciach lotniczych i satelitarnych oraz mapach topograficznych,
- odczytywanie i interpretacja podstawowych informacji geograficznych z materiałów kartograficznych i innych materiałów graficznych (wykresy, tabele, schematy, modele itp.),
- sporządzanie prostych materiałów graficznych w celu prezentacji zjawisk przyrodniczych (np. diagramy, wykresy),
- przedstawianie na mapie podstawowych zjawisk przyrodniczych,
- obliczanie wysokości względnej, spadku rzeki, terenu,
- analiza przekroju geologicznego,
- opisywanie i wyjaśnianie przyczyn i skutków występowania zjawisk przyrodniczych i problemów społeczno-ekonomicznych oraz zależności między nimi,
- projektowanie i opisywanie trasy podróży na podstawie map turystycznych i topograficznych.

I etap szkolny – czas trwania 60 minut.

Zakres tematyczny:

1. Ukształtowanie pionowe kontynentów. Rozwój rzeźby lądowej.

2. Główne formy ukształtowania powierzchni kontynentów, w tym rekordy. Formy rzeźby na mapie poziomicowej.
3. Lokalizowanie na mapach (również konturowych) najważniejszych obiektów geograficznych na świecie (niziny, wyżyny, góry, rzeki, jeziora, wyspy, morza, państwa itp.).
4. Teoria tektoniki płyt litosfery; główne cechy płytowej budowy litosfery; strefa ryftu i subdukcji, mechanizm zjawiska – przyczyny i skutki; formy ukształtowania powstałe w ich wyniku, rozmieszczenie płyt; związek między teorią płyt a występowaniem procesów endogenicznych.
5. Zjawiska plutoniczne i wulkaniczne; przyczyny i skutki; rodzaje form; rozmieszczenie. Erupcje wulkaniczne a zmiany środowiska.
6. Trzęsienia ziemi; przyczyny i skutki; typy trzęsień Ziemi; rozmieszczenie.
7. Budowa wnętrza Ziemi, ze szczególnym uwzględnieniem litosfery.
8. Główne grupy i rodzaje skał budujące skorupę ziemską.
9. Ruchy górotwórcze (orogenezy, przykłady pasm górskich, struktury warstw skalnych) i formy powstałe w ich wyniku; rodzaje gór.
10. Ruchy łądotwórcze (przyczyny i skutki, struktury warstw skalnych i formy rzeźby); ruchy izostatyczne.
11. Znaczenie procesów wewnętrznych dla życia i działalności gospodarczej człowieka; np. gejzery, energia geotermalna).
12. Klęski żywiołowe wywołane zjawiskami geologicznymi.

II etap rejonowy – czas trwania 90 minut

Obowiązuje zakres wiedzy i umiejętności z etapu szkolnego oraz:

1. Wietrzenie fizyczne, chemiczne, biologiczne: rodzaje, przebieg, czynniki warunkujące, formy.
2. Procesy erozyjne na stoku – ruchy masowe; podział, przyczyny i skutki, formy rzeźby. Znaczenie dla gospodarki człowieka.
3. Rzeźbotwórcza działalność wiatru (erozyjna i akumulacyjna, rodzaje form); rodzaje pustyń – przyczyny powstania i rozmieszczenie)
4. Działalność rzeźbotwórcza fal i prądów morskich (akumulacyjna i erozyjna); rodzaje wybrzeży morskich – lokalizacja na mapie.
5. Rzeźbotwórcza działalność wód płynących – wody roztopowe i rzeki (erozyjna i akumulacyjna działalność w biegu górnym, środkowym i dolnym); przykłady form erozyjnych i akumulacyjnych.
6. Rodzaje ujść rzecznych – przykłady, lokalizacja na mapie.
7. Zjawiska krasowe – geneza; formy krasu powierzchniowego i podziemnego; jaskinie na świecie i w Polsce.
8. Lokalizowanie na mapach (również konturowych) najważniejszych obiektów geograficznych w Polsce (niziny, wyżyny, góry, rzeki, jeziora, wyspy, morza, państwa itp.).

III etap wojewódzki – czas trwania 120 minut

Obowiązuje zakres wiedzy i umiejętności z etapu szkolnego i rejonowego oraz:

1. Rzeźbotwórcza działalność lodowców górskich i lądolodów oraz wód fluwioglacjalnych; erozja i akumulacja lodowcowa – formy polodowcowe; typy rzeźby polodowcowej; krajobraz peryglacjalny.
2. Najważniejsze wydarzenia z przeszłości geologicznej Polski (powstanie gór, zalewy mórz, zlodowacenia) i ich związek ze współczesną rzeźbą Polski.
3. Wpływ procesów i czynników rzeźbotwórczych na kształtowanie krajobrazów Polski: nizin nadmorskich (na przykład Pobreża Koszalińskiego, Żuław Wiślanych), pojezierzy (np. Pojezierza Mazurskiego), nizin środkowopolskich (np. Niziny Mazowieckiej), wyżyn (np. Wyżyny Krakowsko – Częstochowskiej, Wyżyny Lubelskiej), gór niskich (np. Gór Świętokrzyskich), gór średnich (np. Karkonoszy) i wysokich (np. Tatr).
4. Charakterystyka krajobrazów: wielkomiejskiego, przemysłowego i rolniczego – przykłady na mapie Polski.
5. Charakterystyka krajobrazów Europy (na przykład krajobrazu: śródziemnomorskiego, alpejskiego, krasowego, polodowcowego).
6. Wpływ gór na cechy środowiska przyrodniczego oraz gospodarkę krajów alpejskich.
7. Związek między rozwojem turystyki a warunkami przyrodniczymi – krajobrazowymi (np. turystyka krajoznawcza, kwalifikowana itp.).
8. Charakterystyka, ze szczególnym uwzględnieniem procesów rzeźbotwórczych, krajobrazów astrefowych: wysokogórskiego, wulkanicznego, pustynnego.
9. Rzeźbotwórcza działalność człowieka – antropogeniczne zmiany w środowisku (np.: wyrobiska, hałdy, melioracje, leje, falochrony, tamy, zapory wodne, poldery, rekultywacja terenu itd.)

Literatura:

Podręczniki i zeszyty ćwiczeń do geografii dla uczniów gimnazjum:

„Planeta Nowa”, „Puls Ziemi” – wyd. Nowa Era,

„Świat bez tajemnic”, „Nowa nasza planeta” – wyd. PWN,

„Geografia bez tajemnic”, „Geografia dla gimnazjum”- wyd. Wiking,

„Bliżej Geografii”, „Odkrywamy Świat” – wyd. WSIP,

„Geografia – gimnazjum” – wyd. Operon.

Vademecum Gimnazjalisty - Geografia – wyd. Operon.

Atlas geograficzny. Gimnazjum – wyd. PPWK, Nowa Era, Demart, ORTUS.

Świat w liczbach 2010 – wyd. WSIP.

Słownik szkolny – terminy geograficzne – Jan Flis, wyd. WSIP.